

İbiş'in Sırrı Ziz

Hüner Şencan

Hikâye, “Ziz” adı verilen kuşla ilgili. O, Mûsevî geleneğe ait... Veya onların kültürüne dayanan mitolojik bir varlık... Hristiyan tâifesi Mûsevîlerin Ziz Kuşu söylemini tutmamış. Fakat Yahudiler için Ziz, yaratılışın “gerçek hikâyesi”... Üzerinde yaşadığımız Dünya’dan ve diğer yıldızlar âleminde önce, tanrı Ziz’i yaratmış... Evrenden önce yaratılan bir kaç varlıktan biri o... Bu mitik inanca hâlâ inanan varsa onlar, mutlaka Ziz’isttirler.

Ressamlar, Eski Ahit kitabında yer alan Ziz Kuşu’nun vücudunu sarıya, kanatlarını kırmızıya boyayarak onu öyle “âmâk-ı hayal” etmişler. Kanatları güneşi kaplayacak ve onu karartacak kadar büyümüş... Sadece güneşi de değil, seyr-ü sefer ettiği tüm yörüngesini, yani galgal haçama’yı¹... O, devâsâ gövdesini siper ederek, kızgın çöl kumlarını savuran güney rüzgârlarından Dünya’yı koruyan ve kollayan bir kuş...

Ziz, bir gün havada uçarken karnında taşıdığı dev yumurtasını yanlışlıkla yere düşürür. Büyük bir felaket olur. Dünya şiddetle sarsılır. İşte o günden beri depremlere “zelzele” adı verilmiştir. Yere düşen yumurta kırılır, Dünya’yı sel basar. Altmış şehir² yumurta akı içinde yok olur, 300 sedir ağacı devrilir.

O, Rûmî takvimde “teşrîn-i evvel” denen ay ile ilgili. Ziz, Teşrîn’de doğmuştur. Fakat Ağustos ayı geldiğinde gökyüzüne havalanır ve Dünya’daki bütün canlıları hizaya sokar. Öyle bir çılgılık atar ki, bütün hayvanlar korkudan kaçacak veya sığınacak delik ararlar.

Günlerden bir gün, Yahudilerin din adamı olan Hahamlar, Ziz’in denizde yıkandığını görünce onlar da o kutsal sulara girmeyi düşünürler. Fakat tanrısal bir ses onları uyarır. “Siz, daha henüz o derecelere ulaşmadınız” denir kendilerine. Deniz, onlar için derindir. Bu halleriyle Ziz’in yıkandığı yerde yıkanılırsa boğulacaklardır. Yeryüzündeki “güçleri” dikkatle değerlendirmeleri ve atacakları adımları ona göre belirlemeleri öğütlenir kendilerine.

Tanrı Dünya’yı yedi günde yaratmaya karar verdiği zaman beşinci günün programına dev Ziz Kuşu’nu koymuştur. Ve öylece yapar. Sonra, canlanıp ayaklanan Ziz Kuşu’na talimat vererek dev kanatlarıyla hem Dünya’yı, hem de yeryüzündeki kuşları korumasını

Şekil 1. Sarı renkli ve kırmızı kanatlı.

Şekil 2. Ziz Kuşu ve yumurtası.

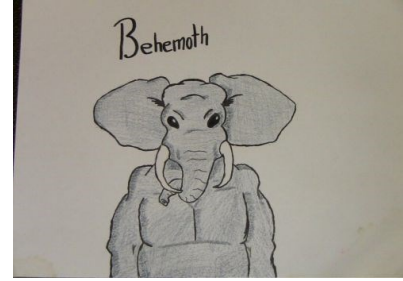
¹ Güneşin dairesi veya tüm yörüngesi... Güneş; somut ve fiziki varlık, yörüngesi ise görünmeyen ruh veya nefes... Galgal haçama; kurs-u âfitab veya şems-i âfitab demek, yani güneşin yörüngesi... O aynı zamanda yerküreyi kaplayan eliptik hava tabakası. Galgal haçama, bunun yanında bir zamanlar uzayda var olduğu düşünülen iç içe geçmiş felekler veya yörüngeler topluluğu. Semavi varlıkların o yörüngeler arasında bir yerlerde olduğu düşünülüyor. Felekler ve ruhanî varlıkların hepsi orada ve iç içe. Ruhanî veya nefesî varlıklar... Galgal sözcüğü “yuvarlak” veya “dairesel olarak dönen” demek, diğer bir anlatımla “yörünge”. “Celcelûtiye” sözüyle ilişkisini araştırmak gerekiyor. Bir takım işgüzarlar galgal haçama’dan esinlenmiş celcelûtiye duası yazmışlar ve arkasını güçlendirmek için onu Hz. Ali’ye isnad etmişler. Galgal felsefesine göre, vücut ve ruh cennete bütün olarak beraberce gireceklerdir. Galgal anlayışı çok eski Sümerlilerin Enki tanrısına kadar uzanıyor.

² Altmış mı, altı mı, on altı mı? İnsafınıza kalmış... Biraz abartabilirsiniz ama çok da uçmayın, acıklılığı kaybedersiniz.

ister. Bu yüzden, Ziz Dünya'daki bütün kuşların kralı veya padişahıdır. Aynı zamanda onları güçlük ve tehlikelerden koruyan, bakıp gözetken... Bu görev ona "tanrısal bir yükümlülük" olarak verilmiştir.

Ziz'in ayakları okyanusun içinde iken başı semâda³ veya cennet bahçelerinin bulutları arasında dolaşır. Veya Arş-ı Âlâ'nın oralarda bir yerlerde... Cennette tanrıya güzel sesiyle bülbül gibi şakırdar... Veya ona, gönlünü hoş edecek dinlendirici şarkılar söyler. Ayakları denizin o kadar derinliklerine ulaşmıştır ki, şöyle bir mesel verilir: *"Bir marangoz kazara denize bir balta düşürmüş, aradan yedi yıl geçtiği halde daha Ziz'in aşık kemikleri hizasına bile gelememiş."* Okyanusun en derin suları onun, ancak diz kapakları hizasına kadardır.

Ziz, yaşadığı bölgeleri ve toprakları ortalığı toz dumana çeviren "Güney çöl rüzgârlarına" karşı koruyan bir kuş... Burada, "Güney rüzgârları" ifadesi dikkatimizi çekiyor. Sanki sublimine bir mesaj içeriyor gibi. Ziz, Yahudilerin diğer "ilk'sel canavarlarına" benziyor. Diğerleri gibi, o da "temiz bir hayvan"... Sümerlilerin kuş veya tanrıları gibi kan döken değil. Bilim adamları, Ziz Kuşu'nun İran mitolojisine dayandığını düşünüyorlar. "Cennetteki tanrıya şarkı söyleyen kuş" teması Mecûsîlerin Avesta adlı kitabında da varmış. Kanatları ile "güneş kursu" oluşturması veya "güneşi gölgelemesi" İranlılara ait mitik bir değerlendirme...

Şekil 3. Karaların canavarı Bomonti.

"Ziz" kelimesinin mânâsı kuşun "hareket ve davranışlarıyla" veya "etinin lezzetiyle" ilgili... Çünkü Ziz Kuşu'nun etinde değişik tatlar varmış... Hemen aklımıza "lezzet" sözcüğü geliyor. Demek ki lezzetli bir kuş Ziz... Bu olgu kaynaklarda kalıplaşmış bir ifade ile dile getiriliyor: *O'nun tadı "bunun gibidir", zeh, veya "şunun gibidir" zeh...*⁴ Zeh-Zeh... Yahudi kaynaklarına göre kıyamet yaklaştığı zaman ortaya çıkacak olan Mesih; pâyeli kişileri, yani değerli, yâni âlî derecelere sahip olan "zıddîk insanları" bir araya toplayacak ve onlara "son gün yemeği" yedirecekmiş. Bu yemeğin en önemli özelliği menüde Ziz Kuşu'nun etinden yapılmış yemekler olması... Tanrı son zamanlarda denizlerin hâkimi olan *Leviatan*, karada yaşayan *Bomonti*⁵ ve havada yaşayan *Ziz* canavarlarını öldürecek ve onların lezzetli etlerini "yüksek dereceli kişilere ikram edecek" imiş. *"Bu güne kadar Zıddîk olarak yaşadınız, hakkınızdır... Şimdi afiyetle Ziz etinden yiyiniz"* diyecekmiş...

Hahamlar Ziz'i İranlıların Simurg'uyla karşılaştırırken modern bilim adamları onu daha çok Sümerlilerin dehşet kuşu Anzu'ya benzetiyorlarmış. Ama bu, "temiz Anzu kuşu"... Yani, "hanzoluk" yapmayan... Kralından "kader tabletlerini" çalmaya çalışmayan...

"Sâdat-ı Kirâm" diye bir ifâde var... *Peygamberimizin soyundan veya evliyanın büyüklerinden olan zâtlar* demek... Sâdat kelimesi bu amaçla kullanılıyor. Saadetli insanlar, mutlu insanlar, bahtlı insanlar... Yahudiler "Ziz-i Sâdat" diyorlar... Ziz'in temiz soyu, Ziz'in temiz evlatları, *Ziz'in sâdetli insanları* demek... *Ziz-i Sâdat* ifadesi İncil'de de geçiyormuş. İlginç... Çok derin, mistik bir tanımlama... Yorumsuz anlamaya çalışıyoruz.

³ Semâ, bizim bildiğimiz gökyüzü değil. İbranicede *semâim* sözcüğü kullanılıyor ve "öteki evrenin seması" anlamında.

⁴ Lois Ginzberg, *Bible Times And Characters From The Creation To Jacob*, <<http://www.reznikov.us/eBooks/Judaica/The%20Legends%20of%20the%20Jews%20Volume%201.pdf>> (15.10.2017).

⁵ Behemoth veya Behîme: Dört ayaklı dev hayvan veya yaratık. İstanbul Feriköy'de bulunan *Bomonti* kelimesi ile Behemoth sözcüğü arasında bir bağlantı var mı, araştırılması gerekiyor. Bu benzerliğe dikkat çekmek ve okuyucuların araştırma yapmalarını tetiklemek için bu kelimeyi kullanıyorum. Olur ya, Yahudilerin "Behîmesi" Bomonti semtinin oralarda bir yerlerde tarihin bir döneminde yaşamış veya havada asılı oksijen zerreciklerinin içine gizlenmiş olabilir.

Ziz'in bir başka adı Renâin veya Rinnâ... Sözcüklerin kendi kültüründeki orijinal yazım ve ifade ediliş biçimi önemlidir, fakat onun kadar, başka kültürlerle taşınan yazım ve söyleyiş biçimleri de... Aksi halde bağlantıları kuramazsınız. Bu yüzden onu "Rinnâ" diye okuyorum. Bu kelime bizde şarkı sözü olarak kullanılır: *Deniz üstü köpürür. Hey canım... Rinnâ rinnâ rinnâ nay...* Veya şarkıyı şöyle okuyalım: *Deniz üstü köpürür. Hey canım... Zizzâ zizzâ zizzâ nay.* Ne farkeder ki, ha Rinnâ demişsiniz, ha Zizzâ... Önemli olan ne kast ettiğinizdir: "A benim cânım, Ziz Kuşum... A benim cânım Rin Kuşum..."

Rinnâ kozmik bir kuş... Kendisi gibi, şakıması da öyle... Güftesi ötelere ve bestesi ötelere... Cennette edildiği Mahal'e atfı yapılarak *Sekvi*, *Seer* veya *Sırruhû* olarak adlandırılıyor. Cennette onun makamı çok önceden ayrılmış, yeri-yurdu belli... Yerini ve yuvasını çok "önceden yapmış"... O "yuvanın çocuğu"... "Yuva'nın..." Bebekliğinde, annesi onun yumurtasını kırarak dünyaya çıkmasına yardım etmemiş, ağzına kurtçuk parçalarını mama olarak beslememiş... O, kendi yolunu kendisi bulmuş, ona hangi yolu takip edeceğini, hangi yoldan gideceğini bizzat tanrı göstermiş... Yumurtadan değil, doğrudan yuvadan fıskırmış... Bu yüzden "yuvanın çocuğu"... Aynen, denizlerin canavarı veya balıkların kralı olan *Leviyatan'ın* da "yuvanın çocuğu" olması gibi...

Ziz Kuşu'nu *Sekvi*⁶ olarak adlandırmışlar. *Sekvi*... Biraz düşüneyim... Tarihin kelimelerle "oyun hamuru" gibi oynadığını artık çok iyi biliyorum. Bu yüzden bizde de var mı diye bakıyorum. Galiba, evet... *Sekvi* kelimesini biz, kendi kültürümüzde "Şevki" yapmışız. Manası, "âlâkalı", "ilgilenen" veya "müteallik"⁷ demek... Son zaman Musevilerine göre *Sekvî kalp* anlamına geliyor. Veya *bakan*, *gören*... *İnsanların kalplerini okuyan*... Aynı zamanda *marifet* kavramıyla ilgili...

Bilim adamları başka bir noktaya odaklanmışlar. *Sekvi* kelimesiyle Zât kelimesi arasındaki ilişkileri araştırıyorlar. Zât veya Thoth veya Tetova antik Mısır'ın ay tanrısı... Zât veya Tot eski Mısır'da İbiş Kuşu'nun başı ile temsil ediliyor. Mısırlılar bu kuş sayesinde hiyeroglif alfabesini keşfetmişler ve Zât'ı veya Tot'u irfan kaynağı olarak görmüşler.⁸

Zât'da irfan var... *Sekvî*'de anlayış...

Zât veya Tot adı verilen yüce; "yazı, ilim ve irfan" tanrısı iken, *Sekvî* onun etrafında dönen parlak yıldız.

Sekvî, Mısır Kıptilerinin dilinde Sôçî⁹ olarak ifade ediliyor-muş. Sôçî veya Sofî...

Batılılar *Sekvî* sözcüğünü tanımlamak için "abode of life" ifadesini kullanıyorlar. "Hayatın âbidesi" anlamına geliyor bu terim. Öztürk'çe söyleyecek olursak "yaşam anıtı" veya "anıtlaşan yaşamlar" dememiz gerekecek... Ve diğer anlamları: "dikey eksen" "hayatın kutbu"¹⁰, "hayatın direği", "axis mundi" ... Veya "mükemmel varlık..."

Şekil 4. Renâim Kuşu.

⁶ İngilizce *Sekwi* şeklinde yazılıyor.

⁷ Merbut, bağlantısı olan, ilgilenen, o'nun adamı,

⁸ John E. Hartley, *The Book of Job*, Eerdmans Publishing Co., Michigan, 1988, s. 501.

⁹ Latince yazım biçimiyle: *souchi*.

¹⁰ Kutub, günlük anlamda kullandığımız biçimiyle değil, dikey eksen veya boyut anlamında.

Hahâmî gelenekte Sekvî sözcüğüne “mecaz-ı mürsel” yapılarak, “horoz kuşu” denmiş.

Horoz, gün ağarması ve yağmur yağmasını önceden haber veren kuş... Bu yönüyle, oldukça zekî ve akıllı... Güneşin doğacağını ona kim söylemiş, nereden biliyor? Mısırlıların İbiş Kuşu da öyle... Nil Nehri’nin taşacağını baharda insanlara ilk, o haber verirmiş hep...

Mitolojik kuşların özelliği, “çok sayıda adlarının olması”... Ziz istisnâ değil... Ad çokluğu, “bahis konusu kuşun” ne kadar önemli olduğuna işaret ... Bir bakalım...

Ziz, Aziz

Renânin, Renâim, Rinnâ, Dişi Deve Kuşu, Çöl Kuşu...

Yabani Horoz

Sekvi, Sukki, Şikk, Sıkh, Papa, Sehergaban¹¹, Şarkıbân, Gören Göz.

Şevki, Seer¹², Sır, Sırruhû

Yuva’nın Kuşu (Bar Yokni)

Zât, Tot, Thoth, Tetova, İbiş, İrfan Kuşu

Sekvi , “içsel” demek veya “derûnî”... *İçsel zekâ* veya *içsel irfan* olarak da isimlendirilebilir. “İçsel derinliği” olan kişilere Sekvî deniyor.

Ziz, “içsel zekâyâ sahip” sembolik bir “kuş”...

“Kuş” deniliyor ama aslında insan... “Kuş gibi olan” şey, onun “gönlü”... Uçuyor ve uçuyor... Sürekli bir yerlere ulaşıyor, bir yerlere konuyor, bir yerlerde konaklıyor...

Yahudi geleneğinde “tanrının gücü” “bulutlar ve gök gürültüsü” temasıyla açıklanıyor. Sekvî ise, “sisle”... Sekvî aynı zamanda “hava değişimlerinden haber veren” Horoz’a benzetiliyor... Horoz veya “hava durumu spikeri”... Kararmış bulutları gözlüyor, havayı kokluyor ve ne olacağını anlıyor... İşte bu yüzden o; Seer, Sır veya Sırruhû...

Museviler, Ziz’i açıklamak için Tevrat’taki “Eyüp Kitabı” ayetlerine atıfta bulunuyorlar: “*Thoth’a irfanı kim verdi veya Sekvi’ye anlayışlı olmayı...*” Yahudilere göre, irfan’ın mutlak sahibi tanrıdır, fakat o dilerse, sahip olduğu ilahi irfanını özel

Şekil 5. Avesta felsefesinde Güneş Kuşu.

¹¹ Ban soneki “cı” manasını veriyor. Örneğin, Derban: Kapıcı. Daha sonra Derbent şekline dönüşmüştür.

¹² Musevî inancında Seer’ler, Sırlar veya Sırruhû’lar “görme gözüne” sahip olan kişiler. Onlar, manevi gözleriyle, semaların ötesinden vahiy veya ilham alanlar... Ruhî gerçeklikleri görsel olarak algılayan... Bir anlamda tanrının “sözcüleri”... Tahrif edilmiş İncil’in “semadan vahiyler alan isimlerle dolu” olduğu bildirilmekte. Eski İsraililer peygamber olarak tanımladığımız kişileri *seer* olarak görürlermiş. Seer’ler rüyalarında tanrı ile konuşan kişiler... Müslümanlar, Peygamberimiz ortada dururken niçin Sırruhû denen kişilerin peşine düşerler ki... Bana göre, sadece bir takım “kuşlar” değil, tüm insanlık Sırruhû.

olarak seçtiği “Sırruhû” unvanlı kişilerle paylaşabilir. Şimdi, Ziz’i anlamak için kritik bir noktadayız. Şu ifadeleri iyi anlamamız gerekiyor:

Sâhibi İrfan’a karşı Sâhibi İlim...

Tanrı’nın ki, “irfan” ... Seer’inkisi “ilim veya anlama...”

Horoz; hava durumunun değişeceğini, günün ağaracağını anlıyorsa Ziz veya Seer de bir şeylerin olacağını mutlaka anlıyordur. Anlaması gerekir... Yoksa o, Zîz veya Seer değildir.

Sekvî’nin horoz kuşuyla temsil edilmesi ilginç... Horoz’un *Feng Huang* kuşuyla olan benzerliğini de gözden kaçırmamamız gerekiyor... Sümerlilerin *Su.gi* veya *Zu.gi* kelimelerine atıfta bulunan yazarlar var. Bu yöndeki çabaların gâyesi, Ziz veya Sekvi sözcüklerinin kökenini bulmak...

Fakat taşlar yerinden çok oynamış... İnsanlar bağlantı kuramıyorlar, daha anlamlı açıklamalara ihtiyaç var... En çok merak edilen konu şu... Ziz Kuşu bize İran aracılığıyla Sümerlilerden mi geldi, yoksa Zât veya İbiş Kuşu aracılığıyla Mısırlılardan mı?

Ziz; tanrının Kuş’u, tanrının Sekvî’si...

Tanrının Seer’i veya tanrının Sırruhû’su...

Karanlıkları aydınlıktan, parlak zekâ...

“Zîz yazınında” tanrısal irfan; yağmurla yüklü “kara bulutlar” ile temsil edilirken Sekvî’yi betimlemek için “sis” benzetmesinden yararlanılıyor. Daha iyi anlamak için ikilemelere bakalım:

Thoth ve Sevki...

Zât ve Şeyh...

İbiş ve Horoz...

Bulutlar ve Sis...

İrfan ve Papa...

Tot ve Gören...

Ziz için “Sis” yakıştırması yapılıyor... Çünkü “ilim güneşinin” ortaya çıkmasıyla “sisli ve dumanlı hava” dağılıyor... Günahlar ortadan kalkıyor ve insanlar ferahlıyorlar. Aslına bakarsanız Ziz; tam “Sis” de değil... “Sis’ten çıkaran” demek... Veya “Sis bulutlarını dağıtan”.

Hahamlar burayı çözemiyorlar. “Ziz’in Sis olması ne demek” diye birbirlerine soruyorlar. Ziz ve Sis ilişkisi... “Sisi dağıtan” deseler iş çoktan bitecek... Ama o zaman ayet metninin bağlamından kopuyorlar. Ve günah işlemekten korktukları için de fazla açılmıyorlar.

Tanrı, “bulutlar” demek... Sekvi ise “sisi dağıtan”...

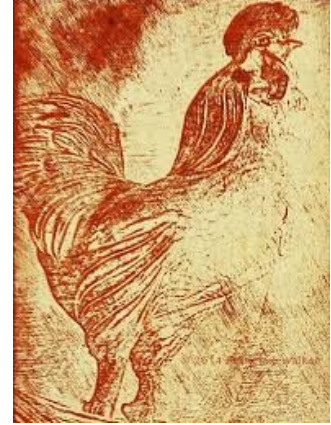
Tanrı “irfan” demek ve Sekvi “zihin”...

“Zihin” sözcüğü bilinçli olarak kullanılıyor. Çünkü Sekvî; “fikir üreten”, “fikir veren”, “yol gösteren” anlamlarına geliyor. Yani, “akıl veren” ve “yönlendiren”.

Gökyüzündeki yağmur bulutları sayılamayacak kadar çok ve gözümüzün kuşatamayacağı kadar geniş... “Tanrısal irfanı” bulutlarla açıklamak normal... Fakat “Sis” kelimesi kafa karıştırıyor.

Sekvi’ye veya Ziz’e “Sis” demek tam oturmuyor. Onun yerine “sisleri dağıtan” demek daha anlamlı. Bu yorumu Museviler için değil, kendim için yapıyorum. Onlar zaten kabul etmeyeceklerdir.

Bir de İbiş-Ziz ilişkisi var. Soru şu: Ziz İbiş’in nesi oluyor? İbiş Kuşu, Mısır’ın irfan tanrısına verilen ad. İbiş “İrfan Kuşu”... İbiş, eşittir Zât... Eşittir Tot... Eşittir Tetova... Tevrat’ın “Eyüp Kitabı”ndaki ayette geçen “irfan” sözcüğü Mısırlıların İbiş Kuşu’yla ilişkilendiriliyor. İbiş Kuşu ya tanrı, ya sözcü... Yani Zât tanrısının yeryüzündeki sözcüsü. Zihin karışıklığı şuradan kaynaklanıyor. İbiş Kuşu tanrı mı, yoksa onun sözcüsü mü? “Sözcüsü” olduğuna ilişkin bir kanıt bulabilirsek Ziz Kuşu ile İbiş Kuşu aynı anlama gelecek. Fakat İbiş Kuşu’nun “tanrı” olduğuna ilişkin çok kuvvetli bir vurgu var. Hem sonra... Ziz Kuşu’nun X ve Y kromozomlarının İran ile ilişkili olması zihinlerin bulanmasına neden oluyor. Öyle anlaşıyor ki, Ziz Kuşu’nun fizyonomisi İran ve Avesta temelli, psikonomisi Mısır ve İbiş Kuşu’nun ruhunu taşıyor... İrfan ve İlim, Sır ve Sırruhû birbirinin içine giriyor... Hem ayrı, hem bir... Ayırmak istiyorsunuz ayıramıyorsunuz, birleştirmek istiyorsunuz bir araya gelmiyor. Zihinlerin alt üst olması bu yüzden...

Şekil 6. Pardaş Kuşu.

Ziz’in fizyonomisi İran ile ilgili olduğundan gözlerimizi bu ülkeye çevirelim. Milattan önce 600, belki Milattan önce binli yıllar. Zerdüşt’ün Avesta kitabında bir kuştan söz ediliyor. Adı, Pardaş¹³... O, bildiğimiz sıradan Horoz kuşu... Güneşin doğacağını önceden haber verdiği için “uzağı gören kuş” olarak nitelendiriliyor... Yani, önceden bilen, önceden gören, önceden anlayan... Bu kutsal Horoz, Mecûsî dininde *Saroş Yazad*¹⁴ ile ittifak halinde ve Yazad’ın en inançlı başlısı, en inançlı müridi... Pardaş, Dünyayı Semâvend Dağı’nda oturan Zehak’tan koruma görevini üstlenmiş. Bilim adamları Ziz Kuşu ile Pardaş Kuşu veya Pardaş Horozu arasındaki benzerliğin çok güçlü olduğunu belirtiyorlar. Pardaş aynı zamanda “kelaynak kuşu”... Çok adlı, çok renkli, çok sesli... Zerdüşt bu “güvercini” veya “horozu” Asurlulardan satın almış. Sonra onu yetiştirmiş, büyütmüş, ona yeni anlamlar katmış. Ziz eğer Pardaş Kuşu ise o aynı zamanda *Koru Veki Kuşu*... Yani, Koruyan Vekil Kuş... İnsanları *İblis Ruhlardan* koruyan ve gözetken... İnsanlığı cennete uçuran... Aymazlıktan, dangalaklıktan uzaklaştıran ve derin uykulardan uyandıran... Avesta kitabına göre kem sözlü insanlar o kutsal kuşa *Kaz Kataç*, *Kiki Rîki* veya *Kiki Rûku* diye hitap ederek büyük haksızlık yapıyorlar. Oysa Pardaş, “derûni bir kuş”... “İçe doğru uçan”, “iç dünyaya ve onun derinliklerine”...

Sonuca bakalım. Ziz kendine özgü bir kuş. Ne Pardaş, ne de İbiş... Gökyüzünde uçan kuşların soyağacı mı olurmuş... Yahudiler, tarihin bir döneminde Çinlilerin yaptıkları gibi antik kuş hikâyelerinden öğeler toplayarak kendi kutsal kuşlarını üretmişler. Sonra bir takım kişiler bu kuşları dinsel öge olarak kullanmışlar. “Biz söylemiyoruz ama, n’olur, siz anlayın artık, o kutsal kuşların kim olduğunu” demişler.

Jacqueline Jules isimli yazar “kuşa bulaşan, kuş oluyor” deyip bir roman yazmış. Başlığı, *Nuh Peygamber ve Ziz*... Jacqueline rüyasında tanrı ile konuşmuş olmalı... Tanrı kulağına Nuh peygamberin gemisine

¹³ Parodarsh. Kelimeyi ifade kolaylığı sağlamak için *Pardaş* şeklinde okuyorum.

¹⁴ İkinci sırada yer alan tanrısal varlıklar veya melekler.

Dünya'nın her tarafından hayvanları toplayan yardımcısının Ziz Kuşu olduğunu fısıldamış... Jacqueline aldığı bu gizemli vahyi insanlığa iletmeyi bir görev addederek hemen kaleme sarılmış, roman yazmış.

Sonra bir başkası *Ziz ve Prenses* diye bir hikâye yazar. Bu öyküde Ziz tanrının elçisi gibidir. Olay Süleyman peygamber zamanında yaşanır. Süleyman, tanrıdan gelen bir sesle kızının bir yıl içinde fakir birisiyle evleneceğini haber alır ve üzülür. Önlem almak için kızını denizlerin ortasında uzak bir adaya gönderir... Oradaki bir kuleye hapseder. Fakat kaderin önüne geçilemez. Kıza âşık olan genç onun hasretinden yataklara düşer. "Yetiş yâ Zîz" diye istimdâd eder, dualarda bulunur. Ziz Kuşu, onun çektiği acı ve ıstırapı anında öğrenir. Zavallı genci sırtına alarak mavi bulutların üzerinde uçmaya başlar. Onu, prensesin kaldığı yüksek kulenin balkonuna götürür. Böylece prenses ve âşığı bir araya gelirler, o kulede yaşamaya başlarlar. Süleyman'a yapılan bildirimin üzerinden daha bir yıl geçmemiştir ki evlenirler. Verilen mesaj şudur: Kaderi yenemezsin.

Şekil 7. Ofanim ailesinin bir üyesi olarak Ziz Kuşu ve Felekler.

Ziz, "Ofan" veya "Ofanim" ailesinin bir kuşudur. Kuştur ama aynı zamanda melektir. Veya söylediklerimiz iddialı olmasın, Ziz'in melekî bir yönü vardır. Melek gibidir, meleklerle benzer, melek tabiatlıdır. O, masumların çığlığını duyan ve onlara yardım edendir... "Ofan"lar yani "İrfan melekleri" asla uyumazlar. Çünkü öbür âlemde yer alan tanrının tahtını koruma faaliyet ve uğraşısı içindedirler. Kendilerini yüce tahtın korunmasına adanmışlardır. Arş veya felek çarklarının yüzdüğü oralarda bi yerde yaşarlar. Veya onları, *Hamele-i arş* olarak da isimlendirebilirsiniz... Yani, Felekleri veya Âlemi omuzlarında taşıyan kutsal varlıklar...

Bir yığın malumât ve bunların hepsi *tâmmât* denilen türden. Yani lüzumsuz... Efendim, Ziz Of'luların kuşuymuş da, Sekvî veya Şevkî anlamlarına geliyormuş da...

Bu hikâye neredeyse "terim çorbasına" döndü. Yazdıklarımı hatırlamaya çalışıyorum. Ziz kelimesinin Rinnâ, Seer veya Sırruhû gibi eş adlandırmaları mı vardı... O, İran'daki Simurg kuşunun akrabası mı oluyordu... Ve en önemlisi, "Bilge Horoz" olarak mı algılanıyordu...

İçimden, Hahamlara sitem edesim geliyor. Kuş kıtlığı mı var? Niçin Zîz'i, Horoz kuşu yaptınız... "Horoz" ve korumasına emanet edilen "diğer kuşlar"... Yani, kümesteki tavuklar... Aziz... Zîz... Ve bendeleri Tavuklar... Bu benzetme hoş olmamış... Fakat "Ziz etinin", "Ziz muhabbetinin" lezzetli olduğu iddiasına bi diyeceğim yok.